

Treball de recerca

VILA-SECA I LA GUERRA CIVIL ESPANYOLA

Com es va viure la Guerra Civil al
municipi de Vila-seca

Institut Ramon Barbat i Miracle

Alumne: Irene Rubio Velázquez

Curs: 2n de Batxillerat B

Tutora: Marisa Rodríguez

Any Acadèmic: 2014-2015

Índex

Introducció.....	4
La Guerra Civil a Espanya	5
Guerra Civil al Tarragonès	1
Tècniques d'atac.....	9
Vila-seca abans de l'esclat.....	11
Com es va viure la Segona República? (1931).....	12
Vila-seca durant la Guerra Civil 1936-1939	13
El bombardeig del 28 de desembre del 1938	15
La imatge de la Mare de Déu.....	16
Els comitès antifeixistes i Junes locals de defensa passiva	17
Comitè Antifeixista de Salou	18
Membres del Comitè Antifeixista.....	1
Les mesures del Comitè Antifeixista	19
Refugis.....	19
La infraestructura dels refugis.....	20
Els refugis al municipi de Vila-seca.....	21
Què és coneix com a repressió franquista?	22
La repressió a Vila-seca	23
Repercussions dels enfrontaments	25
Els nens acollits a Vila-seca en temps de guerra.....	26

Conclusió	27
Webgrafia.....	29
Bibliografia	32
Annexos	33
Supervivents de la Guerra Civil Espanyola a Vila-seca	33
Entrevista a Maria Pineda Ballvé Torredemé	33
Entrevista a Josep Ramon Morell Palau.....	36
Testimoni de María Valentín.....	38
Fotografies de les actes del Comitè Antifeixista de Salou	41
Causa General de Vila-seca	44
Imatges de l'Església de Vila-seca i de l'Ermita de la Pineda	1

Introducció

Per organitzar aquest treball d'investigació he escollit la Guerra Civil Espanyola (1936-1939) perquè aquest és un dels fets més destacats i transcendents del segle XX de la nostra història. He volgut prioritzar com van afectar aquests fets als vila-secats, ja que encara hi ha gent viva que va ser-ne testimoni.

L'objectiu que em proposo amb aquest treball és investigar les reaccions de la gent. Per portar a terme el projecte he realitzat entrevistes a persones que van viure la guerra en primera persona, així com també de les històries que tothom coneix de Vila-seca durant aquesta etapa.

Històries de les quals no existeix documentació gràfica sinó que han estat recollides en llibres i documents, anys després, pels testimonis dels supervivents i familiars. Dins del meu treball d'investigació també he volgut trobar persones que em poguessin explicar algun altre fet succeït a Vila-seca, un fet mai escoltat, ja que quasi tots en saben les mateixes històries, és a dir, que haguessin pogut ser explicats de pares a fills o entre familiars. A més, estic interessada en la idea de gravar aquestes històries i enviar-les a l'Arxiu Històric de Vila-seca i a la Biblioteca de Vila-seca, ja que aquests àudios seran molt útils a l'hora d'investigar sobre aquests temes en els pròxims anys ja que no tot surt als llibres, sinó que perviu a la memòria dels supervivents.

La Guerra Civil a Espanya

La Guerra Civil va començar el 1936. Aquest enfrontament estava protagonitzat per dos bàndols: el sector eclesiàstic i militar juntament amb la Corona i per l'altra banda, una nova societat emergent capitalista amb l'objectiu de construir una societat moderna i industrial. Aquests bàndols defensaven ideologies diferents i, com a conseqüència d'aquestes desigualtats, va esclatar la guerra.

A banda d'aquests context general, si aprofundim en les causes de l'esclat, destacaria el complot en contra de la República, que es venia fent des del 1932 pels militars i polítics d'extrema dreta és a dir, els seguidors de la Falange Española. Aquests es sentien amenaçats davant les polítiques i les lleis de la República.

Pel que fa a l'aixecament militar, els militars (d'origen catòlics, nois joves de la burgesia o membres de la Falange) es van preparar amb l'objectiu de donar un cop d'estat que acabés davallant els partits d'esquerra. Els republicans tenien constància de l'atac però ells pensaven que no seria res de l'altre món i que protegint-se una mica s'ensurtirien.

L'atac es va precipitar davant la notícia de la mort del cap parlamentari d'extrema dreta José Calvo Sotelo el 13 de juliol de 1936. Francisco Franco, arran de la seva acció d'aixecament de les tropes a Canàries, "Alzamiento Nacional", va guanyar protagonisme. Va emprendre cap al Marroc, on s'armà amb un bon exèrcit i va tornar cap a la Península Ibèrica on es va produir el pas de les tropes i l'aixecament de les guarnicions peninsulars (18 i 19 de juliol).

L'Alzamiento es va dur a terme en diferents regions d'Espanya com per exemple Castella la Vella, Galícia, Aragó, Navarro, Mallorca i Eivissa. A més de ciutats com Vitòria, Sevilla, Còrdova o Oviedo. En quant a Barcelona, les

tropes van haver de lluitar en contra de les forces republicanes que predominava un gran nombre de massa popular. Els militars van atacar greument el centre de la ciutat. A la tarda, les forces de la República van atacar la Capitania Militar on es van fer amb Goded, representant dels revoltats. Aquest va comunicar el seu empresonament i va crear una gran repercussió.

En conclusió, el cop d'estat que es volia dur a terme va fracassar i Espanya va quedar dividida en dos bàndols; republicans i nacionals. A partir d'aquest moment, la guerra era inevitable.

Aquesta guerra va durar tres anys, durant els quals va haver-hi un gran índex de morts a tota Espanya, en concret mig milió de morts. La Península Ibèrica es dividia d'aquesta manera:

Nacionals	Les Balears (excepte Menorca), Canàries i possessions africanes. Galícia, Castella la Vella, bona part d'Extremadura, Navarra, meitat d'Aragó i Andalusia, Algeciras, Vall del Guadalquivir de Cadis a Sevilla i Granada.
República	Madrid, zones mineres i industrials del nord, Catalunya, Castella la Nova, el País Valencià i bona part d'Andalusia.

Com a conseqüència del pensament que la guerra seria llarga, Franco es va posar en contacte amb Alemanya i Itàlia i va fortificar les seves tropes. Tot i que el Regne Unit va negar-se a ajudar els nacionals, Alemanya i Itàlia van signar un pacte amb el nom de "Eix Roma-Berlín" on ajudarien al bàndol

nacional amb l'aviació alemanya (Legió Còndor) i les tropes italianes del Corpo di Truppe Volontaire i moltes armes.

També es van crear les Brigades Internacionals, unitats de combatents revolucionaris.

Però el sector més perjudicat va ser el poble, que estava atemorit, ja que aquesta va ser la primera guerra en la qual els van bombardejar en repetides ocasions. També va perjudicar el fet que els territoris alteraven de bàndol i això causava un gran desconcert i desorganització. Víctimes de la violència i de la por, i sobretot de la fam, van començar a notar la manca d'aliments.

“Mapa on surten representades les zones on hi havien les diferents ideologies repartides per la Península Ibèrica, Illes Canàries i part del Marroc.

Guerra Civil al Tarragonès

Els habitants de la comarca del Tarragonès vivien unes vides tranquil·les, amb normalitat, allunyats del camp de batalla i dels enfrontaments. Aquests estaven confiats que la guerra no arribaria

“Savoia, avió de caire italià sobrevolant la costa de Tarragona”

al seu territori i molt menys que seria atacat.

La guerra començà el 18 de juliol del 1936. Com ja hem dit abans, la població no era conscient del que podia passar i estaven confiats que la seva població no seria atacada. Tot i així, tres mesos més tard, el conseller de Defensa del Comitè Antifeixista de Tarragona, va crear una sèrie d'instruccions envers la possibilitat d'atac, on destacaven els refugis, les sirenes, apagar llums i la detenció de circulació de cotxes i ferrocarrils. Seguit d'aquestes normes, el 17 de gener del 1937 es van ordenar una sèrie d'obligacions, com protegir finestres i portes perquè l'interior de les cases no es veiés afectat.

"Atac de bombes envers Tarragona per part dels hidroavions feixistes a l'any 1938."

El 17 de juny del 1937 d'aquest mateix any, tres aparells Savoia S-81 van llençar sobre Tarragona 26 bombes en dues passades. Aquest atac va ser el primer bombardeig aeri dels molts que van afectar aquest

territori. Van provocar nou morts i quaranta-vuit ferits. El 25 de setembre del 1937 tornaven a Tarragona els bombardejos. Aquests dos atacs tenien com objectiu les instal·lacions de la CAMPSA i la part baixa de Tarragona, causant sis morts, entre ells quatre nens, i vint-i-quatre ferits.

El mes amb més atacs va ser l'octubre. Aquest mes va estar protagonitzat gairebé pels atacs a la CAMPSA amb una sèrie de bombardejos: el dia 13 va haver-hi dos agressions, el 15 van llençar nou bombes, el 22 un hidroavió

alemany va llençar vuit bombes, tres hores més tard un Savoia va llençar-hi vint-i-tres bombes al port (encara que disset van ser llençats al mar sense causar cap desperfecte), i finalment, el dia 26 la costa va ser bombardejada.

No tot acabava aquí, deixant enrere l'esgarrifós mes d'octubre, el dia 30 de desembre de 1937, set avions italians van tornar a agredir Tarragona. Per aquest moment, CAMPSA ja estava més que destruïda. Una etapa molt dura per tota la població que va durar des del juny fins al desembre de 1937, causant una gran quantitat de desperfectes urbans, però sobretot de morts i ferits. Va haver-hi trenta-vuit morts a Tarragona i cent seixanta-vuit ferits.

Tècniques d'atac

Els feixistes, especialitzats en aviació, utilitzaven certes "tècniques" per llençar les bombes en els objectius més concrets, que encara que fossin professionals era bastant complicat per l'alçada en la que estaven en l'aire i si era de dia o de nit.

	<u>AGRESSIONS</u>	<u>AVIONS</u>	<u>BOMBES</u>
Aviació Legionària (Itàlia)	60	263	2285
Legió Cóndor (Alemanya)	83	324	1433
Brigada Hispana de Bombardeiros	1	12	324
Totals	144	599	3.803

"Quadre que presenta la sèrie d'atacs que es van protagonitzar a Tarragona, de la mà de aviació italiana, alemanya i espanyola durant la guerra civil."

Tot i així, la seva manera d'actuar gairebé era la mateixa quan es parla de la seva introducció al territori des del seu punt de sortida. Arribaven mar endins fins les seves terres de destí on a la seva tornada a Mallorca, el seu punt base, llençaven tota l'artilleria.

Aquest mètode era eficient pels feixistes ja que com els llençaven a la tornada els equips de defensa no podien tallar-li el pas i amb això, impedir la fugida. Sortien a tota velocitat tornant mar endins. Aquesta mena d'atac era gairebé protagonitzat a la llum del dia.

A la nit, utilitzant la llum de la lluna, acostumaven a dirigir-se a les vies de comunicació com carreteres o camins i als ferrocarrils. Destaquen els forts atacs sobre l'estació de Sant Vicenç de Calders, i Tarragona. Aquestes agressions es solien fer de dues en dues o de tres en tres hores. Van començar a actuar de nit quan els bombardejos ja eren més habituals. Ho feien perquè els sistemes de guiatge havien millorat i volien evitar-se que fossin descoberts per mitjà dels sistemes operatius amb raigs infrarojos.

Altre mètode, era el mètode en picat, majoritàriament protagonitzat pels Heinkels alemanys. Eren bombardejos nocturns, on els avions feixistes agafaven una alçada d'entre cinc i sis mil metres. Un cop arribaven a determinada alçada, aturaven els motors, causant un silenci on la gent pensava que ja s'havien anat ja que no escoltaven el fort soroll dels motors. L'objectiu era fer creure a la gent que no llençarien cap bomba quan de sobte els aparells entraven en picat i les deixaven caure. Acte seguit, tornaven al mar fent impossible la intervenció d'oponents.

Si els atacs eren diürns, utilitzaven bombes incendiàries. Aquestes bombes s'anomenaven incendiàries perquè estaven creades amb la finalitat que es formessin incendis, però a Tarragona no van aconseguir el seu objectiu de causar foc ja que no van funcionar. A la nit també feien ús de bombes explosives, compostes amb un material que en cremar produïa claror blanca.

Més endavant, van anar perfeccionant la seva tècnica creant noves bombes amb materials nous com per exemple les bombes d'aire líquid.

Acabada la guerra, la majoria de la població es va veure amenaçada per les tropes franquistes, que havien conquerit completament el territori, per això van decidir exiliar-se (tot i que ja hi havien 500.000 persones exiliades a França, prop de la frontera). Les persones que no van poder fugir amb les tropes republicanes van ser expulsades del territori amb violència. A més, els que es refugiaven al Tarragonès van ser tornats al seu lloc d'origen en tren. Però no tots van poder partir cap a l'exili o tornar a la seva terra natal ja que tot estava col·lapsat, per això encara restaven persones que van mantenir-se amenaçades pels qui "controlaven" la localitat en aquell moment. En conclusió, el final de la guerra va suposar un nou període, conegut amb el nom de postguerra, predominada per la falta d'aliments i la pobresa.

Vila-seca abans de l'esclat

Abans de tot l'esclat de la Guerra Civil, fet que va canviar dràsticament la vida i la quotidianitat de Vila-seca, aquest era un poble rural, on predominaven dos cultius: el de secà i el de regadiu. En el primer els principals productes eren la vinya, l'oliva i els cereals. En el segon predominava l'avellana i tot tipus d'hortalisses. Tot i que el poble subsistia de l'agricultura també hi havia un ferrer, un carreter i un pastisser. Però tothom sobrevivia del camp.

A la Plaça de l'estudi hi havia l'escola. Els nens estaven dividits per edats.

Aquesta divisió d'edats no era com la d'avui en dia. Als pàrvuls hi havia nens

"Vista del passeig que n'hi ha al costat de l'església, any 1930"

fins als 7 anys i després al primer pis, caracteritzat pels nens de sexe masculí, hi eren els alumnes de 13 i 14 anys. La variació que hi ha envers avui en dia és que un cop passaves al pis de dalt, símbol que feia referència a passar de curs, juntaven els nens de diferents edats, és a dir, amb això vull dir que l'ensenyança era molt bàsica i l'educació molt pobre. Els llibres de text i les classes es feien en castellà. Tots els exercicis que es feien s'havien d'escriure en castellà. En aquesta escola els van ensenyar a sumar, restar, dividir i a utilitzar la regla de tres.

Com es va viure la Segona República? (1931)

Catalunya portava des del 1716 lluitant per institucions pròpies fins que al 1931, la Segona República va donar diferents competències com la sanitat, l'educació o les infraestructures, gràcies a la Generalitat de Catalunya. Francesc Macià va proclamar la República Catalana dins de la Federació Ibèrica i va acceptar la formació d'un govern autònom, la Generalitat de Catalunya. Els presidents d'aquest període (1931-1940) van ser Macià i Companys. El primer va durar tres anys al càrrec mentre que el segon va presidir set anys.

“Lluís Companys proclama la República des del balcó de l’Ajuntament (imatge de la pel·lícula “Macià contra Companys” ”

L’any 1936, les eleccions de febrer van ser guanyades pel Front Popular d’Esquerres. A Vila-seca va aconseguir un 71% dels vots. La proclamació es va viure al poble amb una gran festa que la gent d’aquells anys recorda amb molt de goig, perquè el partit que predominava al municipi era Esquerra Republicana de Catalunya. La gent va manifestar-se pels carrers, però eren manifestacions pacífiques, res d’aldarulls. Les campanes ressonaven i la

gent ballava i cantava pels carrers amb la banda de Cambrils que també va venir a festejar.

Vila-seca era un poble rural i per això no va haver-hi canvis radicals, però cal mencionar que l'ambient era tens quan arribaven els períodes electorals. Destaca la nit del 14 d'abril del 1931 on la Creu de la Beguda, va ser enderrocada. Un altre fet que va

“Imatge de la Creu de la Beguda, actualment localitzada al carrer del pas de Rei.”

provocar un ambient de tensió va ser amb el motiu del dia 6 d'octubre del 1934, dia de la proclamació de l'Estat Català, quan uns joves van dur a terme una tallada d'arbres a la carretera que va interrompre el trànsit. També va ser interceptada la via de ferrocarril de Tarragona a València. Aquest fet va causar l'empresonament d'uns quants homes de Vila-seca. El dia 16 de febrer del 1936, van ser alliberats a conseqüència de les eleccions.

Els canvis que va provocar la República a Vila-seca, a més d'una gran esperança de progrés davant l'economia i de la justícia, va ser la incorporació de nous membres que van compondre el consistori municipal. El senyor Esteve Torredemè i Serra va ser el primer alcalde republicà.

Des d'aquest fet, els estudis es feien en català. Juntament amb la creació del camp de l'ensenyança secundària i amb això, la construcció d'onze instituts arreu de Catalunya.

Vila-seca durant la Guerra Civil 1936-1939

La notícia de la guerra va arribar a Vila-seca el dia 19 de juliol del 1936 a través de les ràdios dels pobles. D'aquest aparell només n'hi havia uns

quants en tot el poble. La notícia es comunicava des de Barcelona. La gent estava molt atemorida i decebuda, ja que la República, que per a tots els catalans era un símbol d'esperança estava sent atacada i jutjada.

Com a conseqüència dels enfrontaments i aixecaments que es produïen a Barcelona va protagonitzar-se un increment en quant a moviments de forces revolucionàries. A l'entrada de Vila-seca van construir-se barricades amb paques de palla i sacs d'arena. Aquestes mesures de protecció eren vigilades les vint-i-quatre hores del dia per milicians voluntaris armats amb escopetes i fusells.

Ayuntamiento de <u>Vila-seca</u>		ESTADO
Partido judicial de <u>Carragosa</u>		
RELACION de tormentos, torturas, incendios de edificios, saqueos, destrucciones de iglesias y objetos de culto que deban considerarse como graves, con exclusión de los asesinatos, etc.		
Fecha en que se cometió el delito	SUCINTA RELACION DEL HECHO DELICTIVO	
	No se registraron tormentos ni torturas	
	Incidios de edificios.	
22 Julio 1936	Unos milicianos desconocidos que iban en un auto con colchonetas, entraron en la Iglesia Parroquial y con el auxilio del vecino D. Gerardo Balboa Rojas sacaron la imagen de la Virgen de los Dolores, quemándola en la pajarera. Como el vecindario no se presto a entrar en la Iglesia para sacar objetos de la misma los propios milicianos prendieron fuego a la Iglesia, quemándose cuanto en su interior existia; quedando el edificio en ruinas.	
	Quedaron destruidos algunos de los cuadros y objetos de culto.	

“Document de la CG on es redacta el fet del 22 de juliol del 1936, quan uns milicians desconeguts van cremar l'església parroquial de Vila-seca” FONT: Archivo Histórico Nacional. Fiscalía del Tribunal Supremo. Cedit per: Pedro Otiña Hermoso”.

A Vila-seca, Salou i la Pineda es van ocasionar una sèrie d'atacs. Com per exemple, l'incendi de l'Església municipal parroquial el 22 de juliol, dies després de la creació del Comitè Antifeixista al poble. També es va donar a terme l'atac contra l'Ermite de la Pineda i l'intent de robatori de la Verge de la

Pineda i el bombardeig del Carrer Major que va arravatar-li la vida a dotze veïns del poble.

El sistema econòmic es va anar endarrerint ja que moltes bombes van destruir la producció agrícola de molts pagesos que vivien de la collita. Aquesta situació bèl·lica va impedir el progrés industrial per part de tot el territori sota l'enfrontament. Un fet que també va deixar enrere l'evolució econòmica van ser els deutes que es van ocasionar a causa de totes les desfetes que van provocar els atacs. A més, Vila-seca gaudia de platja i això atreïa gent de fora, tot i que un cop començada la guerra, ningú va voler apropar-se. Tot seguit, a partir d'aquest nou règim polític, va començar una etapa que està considerada amb l'adjectiu d'esgarrifosa arreu de tota Catalunya. Predominada per bombardejos i atacs per part de les tropes feixistes i els avions italians i alemanys. Milers de persones es van quedar sense cases, que van ser destruïdes, i molta gent va perdre els seus familiars. Pel que fa als partits polítics del municipi, van ocupar alguns edificis al poble, que anteriorment havien estat confiscats. Els van donar una altra funció com per exemple al castell, que va passar d'escola pública i rectoria a ser borsa de treball.

El bombardeig del 28 de desembre del 1938

Però no només els bombardejos a la comarca del Tarragonès es van concretar a Tarragona. Molts pobles van sofrir les agressions feixistes, sota les bombes, atemorits, amb una por constant que els creava una inseguretat a l'hora de viure la seva vida quotidiana, ja que en qualsevol moment podien ser bombardejats o assassinats.

Tot i que Vila-seca no va ser fortament agredida per la poca gent que hi havia i que el poble era bastant petit, els atacs es van viure amb molta intensitat. Era un poble tranquil, que vivia del camp, sempre escoltaven el soroll dels avions sobrevolant Vila-seca destí Tarragona i les sirenes

d'emergència, diu Maria Pineda¹, però mai pensaren que un dia atacarien els seus carrers.

Aquesta idea va canviar, el dia 28 de desembre de 1938. Era el vespre quan la població va escoltar el desagradable soroll que feien els avions mentre sobrevolaven. Maleïdament, no tot va quedar en soroll. De cop i volta, es va sentir una fort explosió i crits de gent que va sortir als carrers en busca d'una resposta.

El que havia passat era que un hidroavió, de tipus italià, llençà dues bombes als carrers de Vila-seca amb tota la mala sort que una d'aquestes va caure al Carrer Sant Antoni, ensorrant la casa d'un carreter on hi havia pagesos fora esperant per dinar. L'altra bomba va caure sobre tres cases. En una d'elles hi havia una dona i moltes xiques que treballaven de la costura. Tot i que molta gent va sobreviure, el fort impacte va causar dotze morts en l'acte i una més a l'hospital. Aquest terrible fet va causar una forta tristesa tant als familiars com als veïns, ja que tots es coneixien.

La imatge de la Mare de Déu

Segons el document: "De com va ser salvada la imatge de la Mare de Déu de la Pineda, durant els anys de la Guerra Civil 1936-1939"² i la informació que em va proporcionar Mercè Cavallé³ a través d'una entrevista, al juliol de 1936, revolucionaris s'aproparen a l'Ermita de la Pineda, on vivia Quimet de la Pineda i de Palmira amb la seva dona i el seu fill, Josep Morell i Agramunt de nou anys. La mare de la família, s'assabentà de la tragèdia que passava al poble de Vila-seca ja que estaven cremant l'església. Atemorida pel que li podria passar a l'ermita va pujar-hi. Llavors, Quimet de la Pineda va agafar la imatge de la Mare de Déu, la tapà amb un llençol i l'amagà dins la casa. El

¹ Supervivent de la Guerra Civil a Vila-seca

² Document on Josep Morell i Agramunt, fill d'en Quimet de la Pineda i de Palmira, narra com va ser salvada la imatge de ser destruïda

³ Vídua d'en Josep Morell i Agramunt, fill d'en Quimet de la Pineda.

pare li va dir al seu fill, Josep, que agafés el llençol i el portés a aquell oliver del fons dissimuladament i amb molta cura. Un cop hagués arribat, hauria d'amagar la imatge, posar una pedra a sobre i cobrir-la amb terra, però sobretot hauria de tenir molt present on l'havia amagada. Més tard, uns revolucionaris van arribar-hi. La seva intenció era cremar tot el que pertanyia a l'ermita, i així va ser. Van cremar tot l'interior, bancs, altars, imatges però, faltava per cremar la imatge de la Mare de Déu. Els forasters van amenaçar a Quimet de la Pineda dient-li que com no li donés la imatge el cremarien a dins amb tot el que s'estava ja cremant. Ell va respondre que no sabia res de la desaparició. De sobte va arribar Josep Ma. Segarra, vila-secà, amb cinc homes més. Aquest li va dir als revolucionaris que aquest problema el resoldria ell. Un cop s'havien marxat, Josep Ma. Segarra li va dir a Quimet de la Pineda que es tanqués a casa i que es protegís.

Un familiar de la família, Josep Morell Adseries, es va oferir a amagar a casa seva la imatge ja que dins de l'ermita corria perill. Aquest la va ficar dins d'un civader i a sobre posà tomàquets i altres hortalisses. La portà a casa seva, al carrer de l'Hospital número 8. La imatge de la Mare de Déu va estar guardada fins que la guerra va acabar. Tot i així aquesta família es va mudar de l'ermita ja que al 13 d'abril de 1938, les Brigades Internacionals van ocupar-la i més tard van bombardejar les terres a prop l'ermita.

Els comitès antifeixistes i Junes locals de defensa passiva

Es coneix com a comitè antifeixista l'entitat administrativa que s'encarregava de fer front a l'amenaça feixista durant la Guerra Civil. Aquesta nova organització política va ser proposada per Lluís Companys a començaments de la guerra, en concret el dia 21 de juliol del 1936.

Pel que fa a les Junes Locals de Defensa Passiva, correspon l'organització i les mesures que es van donar a terme envers els atacs. Van construir

refugis antiaeris i van oferir ajuda a la població. Els membres d'aquestes Junes s'encarregaven de la seguretat civil del seu poble.

Comitè Antifeixista de Salou

Vila-seca i Salou componien el mateix municipi en temps de guerra però a l'any 1936 Salou es va voler independitzar. Al voler fer les accions pel seu compte, van crear un Comitè Antifeixista, que regia com a ajuntament. A diferència de Vila-seca que es va quedar amb l'ajuntament. Tot i així, aquests dos pobles seguien dins del mateix territori per això es considera que el Comitè Antifeixista de Salou també era el de Vila-seca.

Membres del Comitè Antifeixista

Un cop proclamada ja la independència de Salou, van assignar-hi els càrrecs als membres del Comitè amb funció d'ajuntament provisional.

- Presidència i Finances: Andreu Pàmies i Dolcet
- Governació i Justícia: Josep C. i Massal
- Treball: Anton Alcover Pons
- Sanitat i Assistència Social: Natali Brival Barba
- Proveïments i Secretaria: Esteve Saltó Gesali

També es van assignar funcions per al benestar de la població com:

- Guarda municipal: Ramon Ginovart i Curto
- Basurer i peó municipal: Salvador Plassa i Vallvé

“Imatge del segell del Comitè Antifeixista de Salou. FONT: Arxiu Municipal de Vila-seca. Llibre d’Actes del Comitè Antifeixista de Salou (1936-1937). Cedit per: Pedro Otiña Hermoso, historiador”

Les mesures del Comitè Antifeixista

El comitè va organitzar una sèrie de noves mesures de cara al seu territori, per aquell moment independitzat. El 23 d'agost del 1936, els propietaris, venedors i veïns van quedar absents de pagar cap impost que no fos avalat per l'ajuntament amb el seu segell. Els treballadors que s'encarreguessin de la neteja, netejarien els carrers i les portes de les cases amb l'objectiu de mantenir el poble net. També van advertir als pares i mares que no deixessin als seus nens jugar a les fonts.

Eren molt estrictes amb aquestes mesures, per això, qui feia el contrari del que es dictava, era amonestat.

Refugis

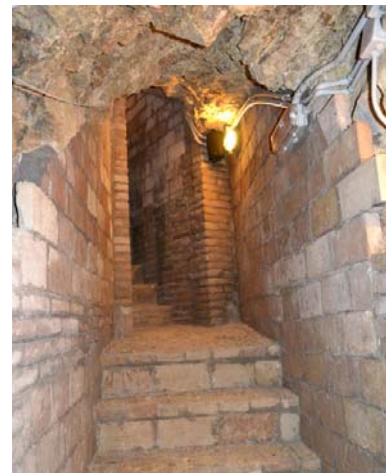
Davant d'aquesta situació de caos, els pobles es van omplir de solidaritat davant els atacs. La Creu Roja, Socors Roig Internacional o la Junta de Defensa Passiva van fer construir 2.000 refugis antiaeris públics per a la població de Catalunya, amb la finalitat que estiguessin en un lloc segur en temps de guerra. A més dels refugis, els afectats també van rebre un ajut internacional on rebien menjar, acolliment d'infants, informació del que s'havia de fer en cas de bombardeig, etc. Però no tot va ser la construcció de refugis sinó que cada vegada impulsaven noves mesures de seguretat, amb el temps van introduir bateries antiaèries, sistemes d'alarma, detecció d'avions enemics, etc. Catalunya es va omplir de refugis fins a la xifra de 2.100, 1.400 a la ciutat de Barcelona en gairebé quasi tot el subsòl urbà. El 30% de la població era refugiada.

La infraestructura dels refugis

Els refugis es van començar a construir sobre antigues instal·lacions, túnels o mines, com per exemple sobre un ramal sense ús de l'Estació de Gràcia. N'hi havia d'altres fets en terres noves com les trinxeres en solars sense edificis, els refugis independents, etc.

Hi havia dos tipus de refugis: les trinxeres (mesura per refugiar-se) i els de galeries. Les trinxeres eren una mena de carrils excavats al terra per tenir un mínim de seguretat mentre que les galeries eren refugis subterranis totalment preparats amb il·luminació, ventilació i serveis d'emergència. La construcció era complexa, especialitzada perquè no hi hagués ferits. Estaven construïdes amb 1 o 2 metres d'amplada, 2 metres aproximadament d'alçada i al voltant de 10 metres de profunditat.

Hi havia dues entrades, algunes fetes amb ziga-zaga, per reduir l'ona expansiva. Tenien escales i pous de sortida d'emergència. L'enllumenat dels refugis subterranis estava caracteritzat per un sistema elèctric per bombetes o de vegades llums d'oli. Les xemeneies estaven entre les dues entrades, això millorava la ventilació, i utilitzaven pous per treure aigua ja que s'acumulava i era un problema constant. Hi havia una gran diferència entre els refugis públics i els privats. En els refugis públics no feien ús de mobiliari perquè no hi haguessin obstacles, però en els refugis privats sí que n'hi havia.

"Refugi a Tarragona"

Els refugis al municipi de Vila-seca

Amb la creació de les Juntes Locals de Defensa Passiva, l'Ajuntament de Vila-seca i Salou va autoritzar el 21 de gener del 1938 les construccions de refugis.

Al municipi de Vila-seca van construir-ne nou. Tres dels refugis construïts es van fer al Carrer Sant Antoni i al Carrer de la Font, a més de la casa de la família Martí. Aquest eren refugis privats, particulars. Els altres sis eren públics i estaven localitzats al carrer del Pou i Nou i a les Places de les Creus, de Sant Antoni i dels Gitanos.

Maria Pineda Ballvé Torrademè, supervivent del bombardeig del 28 de desembre del 1938, es va resguardar en un dels refugis de Vila-seca, que encara avui existeix, a "Cal Tous". Recorda que al refugi hi havia escales i que la boca era un pou, comú a totes les cases del poble de Vila-seca.

L'inconvenient que tenien els refugis amb pous era que si la bomba queia a prop del pou, ja que era la boca del refugi, podria causar moltes desgràcies. Tot i que no va ser el cas, ja que van salvar-se tots els que hi eren al refugi aquella tarda.

Refugis particulars

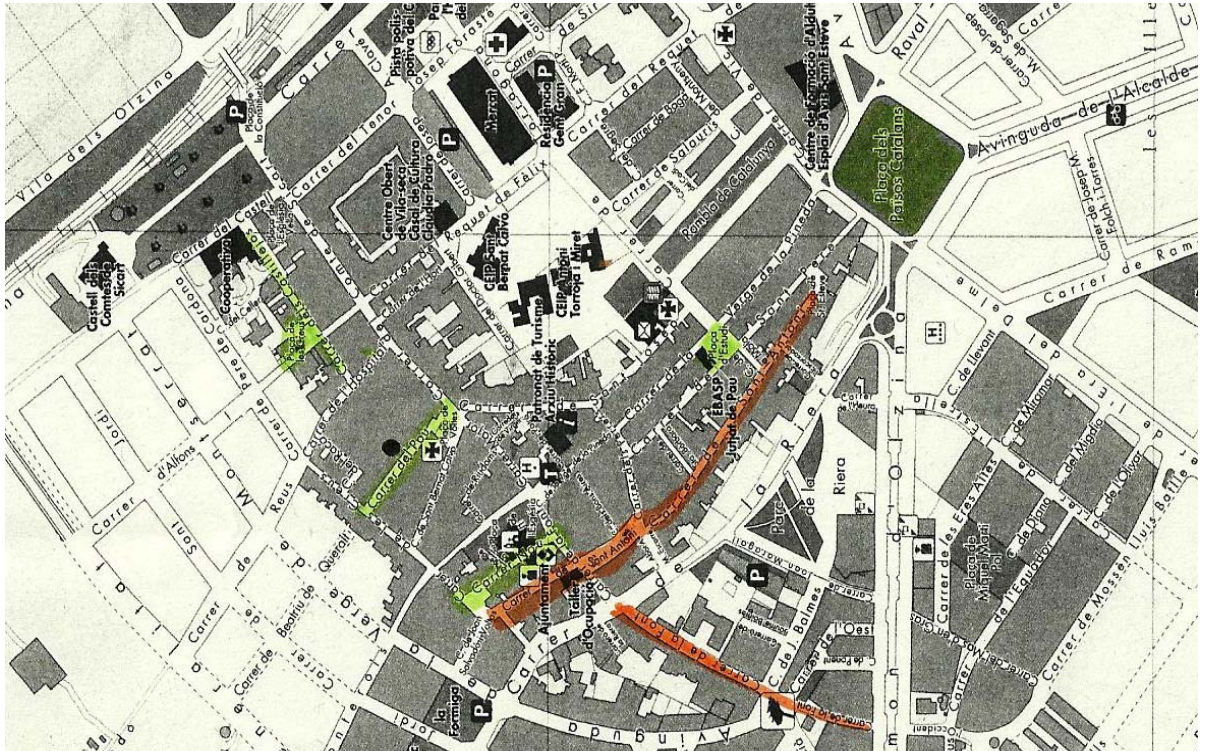
Carrer Sant Antoni i Carrer de la Font,
Casa família Martí

Refugis públics

Carrer del Pou i Nou i a les Places de
les Creus i Carrer Sant Antoni

Josep Ramon Morell Palau, supervivent de la guerra a Vila-seca, recorda les localitzacions dels refugis al municipi. De refugis públics hi eren a la plaça de Països Catalans, a la plaça del col·legi, a la plaça de l'església i al carrer de Les Creus. De particulars recorda el del carrer Sant Bernat. Aquest tenia dues boques, que acabava on es situa avui dia l'Oficina (Las Vegas).

Aquesta infraestructura estava feta amb la finalitat que si una bomba queia en un carrer i s'ensorrava la boca o la sortida, existia una altra sortida a l'altre carrer que desembocava al refugi.

"Mapa reduït de Vila-seca que mostra on es localitzaven els refugis durant la Guerra Civil. FONT: Patronat Municipal de Turisme de Vila-seca. Els carrers pintats de color verd, son els refugis públics mentre que els pintats de taronja eren els particulars".

Què és coneix com a repressió franquista?

Es coneix com a repressió franquista el període de temps que la població va ser víctima de la violència física, de problemes econòmics, polítics i culturals durant la Guerra Civil i a la postguerra sota el règim de Franco. Aquest sector de la població està determinat per republicans. Hi ha diferents tipus de repressió:

► **Repressió física:** Protagonitzada per la mà dura, és a dir, la violència. Com per exemple: assassinats, desaparicions o nens robats.

► **Repressió administrativa:** Els funcionaris de l'Estat Republicà van ser expulsats a la força del seu treball, renunciant el seu sou i el seu càrrec laboral, donant prioritats o favoritisme als fidels al Moviment Nacional. També destaca la repressió educativa, que va ser revisada per aplicar-hi un nou sistema educatiu que seguís els ideals polítics, religiosos i culturals del règim. A més, professors van ser expulsats dels centres d'ensenyament.

► **Repressió econòmica:** Com podria ser l'expropiació de terres de cultiu.

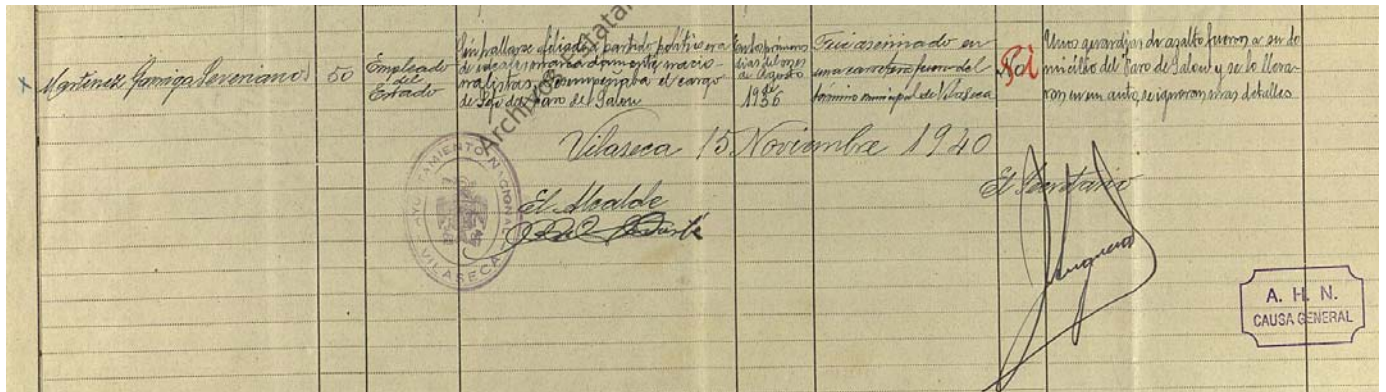
► **Repressió política:** Prohibició de diaris, periòdics o revistes que parlessin del moment que estava passant el país. També van prohibir els sindicats i les associacions.

La repressió a Vila-seca

Tal com dicta la Causa General o CG⁴ a Vila-seca va destacar una sèrie de morts i desaparicions durant els anys de guerra. Com podem veure a la imatge numero 1, la fotografia presenta la "relació de persones en aquest terme municipal que durant la dominació roja foren mortes violentament o desaparegudes i es creu que van ser assassinades". Un home, va desaparèixer de Vila-seca el dia 5 de maig del 1938. En l'apartat de "si va ser trobat el seu cadàver, lloc i ferides que presentava" indica que va ser portat a les llunyanies del poble per les forces de les 3 Divisions de l'exèrcit roig i s'ignora el lloc on va ser assassinat. Aquest document es va donar a terme al 1940; a l'apartat "parador actual" l'home segueix desaparegut dos

Nombre y apellidos de la víctima	Año de edad	Profesión	Filial política y cargos públicos que haya desempeñado	Fecha de su muerte o desaparición	Si ha encontrado su cadáver, en que sitio y clase de heridas que presentaba	Si se sabe su paradero actual	Personas sospechosas de participación en el crimen Sus nombres y apellidos	Si pueden ser
Calle Paquet, Esteban	32	Sabrador	Se está afiliado a partido bolchevique algunos años de ligadura con el movimiento nacionalista. No sabe de su paradero actual	5 de mayo de 1938	Se hallaron en el pueblo los restos de su cuerpo el día 10 de mayo de 1938. Se le halló muerto y se le quemó el cadáver que quedó quemado por el combate.		Fueron detenidos por ser sospechosos de la 35 División; se quemaron los documentos de sus paraderos.	

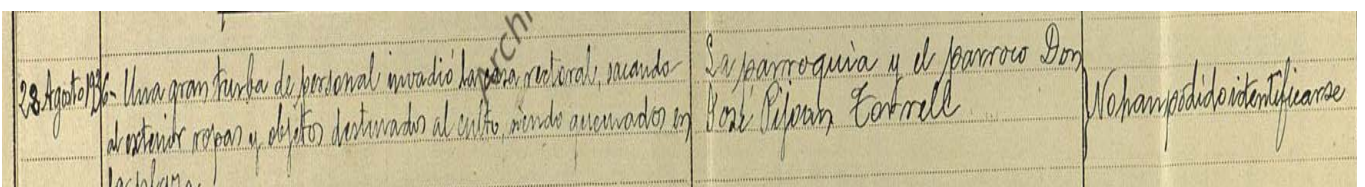
"Imatge 1. En aquesta fotografia es mostra el document de la CG on dicta la sèrie de desaparicions i assassinats al municipi de Vila-seca. FONT: Archivo Histórico Nacional. Fiscalía del Tribunal Supremo. Cedit per: Pedro Otiña"

“Imatge 2. En aquesta fotografia trobem un altre assassinat als afores de Vila-seca. A aquesta imatge també destaca la presència del segell del Ajuntament Nacional de Vila-seca de l’any 1940. FONT: Archivo Histórico Nacional. Fiscalía del Tribunal Supremo. Cedit per: Pedro Otiña, historiador”.

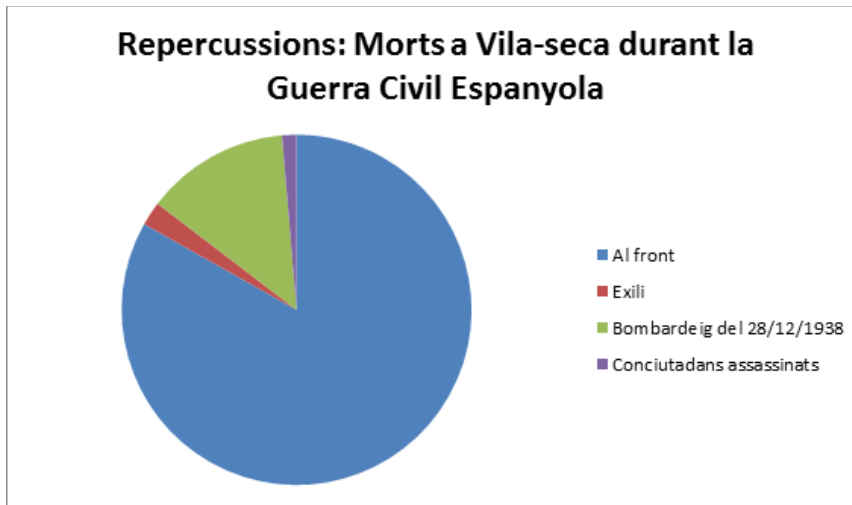
En aquesta última fotografia es mostren les dades i la informació sobre el segrest d’un home, de 50 anys, empleat de l’Estat, els primers dies del mes d’agost del 1936. Uns guàrdies d’assalt van anar al seu domicili a buscar-lo. Després va ser assassinat en una carretera fora del termini municipal de Vila-seca.

A finals d’agost, en concret el dia 28 del 1936, un gran nombre de persones van ocupar la casa rectoral traient a l’exterior roba i objectes destinats al culte, els quals van ser cremats a la plaça. El perjudicat va ser el rector, a més de la parròquia.

“Fotografia de la CG que mostra el fet del 28 d’agost del 1936, on la parròquia i el rector d’aquesta va sortir perjudicada. FONT: Archivo Histórico Nacional. Fiscalía del Tribunal Supremo. Cedit per: Pedro Otiña”.

Repercussions dels enfrontaments

“Gràfica que representa el nombre de persones de Vila-seca mortes durant els anys 1936 – 1939”

Com podem veure a la gràfica, segons la causa de la mort el color varia. Destaca el color blau, que representa el nombre d’homes de Vila-seca que van morir al camp de batalla. El segueix el color verd, on la segona causa que va provocar més morts va ser el bombardeig del dia 28 de desembre, a finals del 1938, que provocà dotze morts, entre aquestes, nens. Els soldats que van marxar cap al front la majoria eren xiquets joves, d’entre disset i divuit anys. Altres eren homes però no massa grans, ja que havien de tenir bona forma física. La marxa dels homes a la guerra va causar una manca de mà d’obra que a mesura que va passar el temps en el front augmentava. Aquests joves eren els treballadors dels camps a les seves terres amb els seus pares o avis. Això va suposar un endarreriment ja que a la feina era necessària més mà d’obra. Al front de batalla van morir 75 soldats.

Una altra causa va ser el cas dels exiliats a camps de concentració nazi. A les seves càmeres de gas, no només van morir jueus, sinó també Republicans, concretament més de 7.000 que van escapar d’una guerra civil.

Els nens acollits a Vila-seca en temps de guerra

Quan va començar la guerra l'any 36, molts nens de diferents zones d'Espanya van marxar a d'altres llocs. La situació que vivien les famílies estava protagonitzada per la fam i la inseguretat, segons l'aproximació als territoris on hi havia més enfrontaments. Per això, moltes famílies van manar els seus fills a pobles amb la finalitat de protegir-los, que els donessin de menjar i que anessin a l'escola. La guerra, segons documents, formava part de la seva vida i havien de suportar aquella situació. Les mares i els pares no podien deixar la seva feina, ja que havien de pagar la casa o els locals on treballaven, llavors van enviar als seus fills a pobles, com per exemple Vila-seca.

"Nens espanyols que van haver d'exiliar-se a Dinamarca"

El 1936, nens de Madrid van arribar al poble. Els van agrupar a la plaça del Colomí on els van preparar menjar i llits per dormir. Allà van passar la nit i al matí del dia següent molta gent, disposada a acollir-los, estava escollint amb qui es quedaven. Normalment agafaven als nens més petits, ja que eren més macos, segons narra Maria Valentín⁵. Un cop els agafaven, els portaven a les seves cases i els donaven de menjar, els hi compraven roba, joguines, etc. A més, van aprendre el català.

Segons explica Maria Valentín, algunes mares viatjaven des de les ciutats on vivien fins a Vila-seca per emportar-se els seus fills o per veure com estaven.

⁵ Senyora que quan era petita va marxar de Madrid cap a Vila-seca on va ser adoptada per una parella del poble.

Alguns van tornar amb les seves mares biològiques i d'altres, ja acostumats a viure al poble, s'hi van quedar.

Els nens, es van adaptar molt ràpid a Vila-seca. Van començar a treballar al camp, van conèixer nova gent, i des del punt de vista de Maria Valentín, al poble es vivia molt bé.

Conclusió

A partir de la realització d'aquest treball, he après i sobretot, he conegut, una part de la història del meu poble. Una tarda, llegint un llibre sobre la guerra a Vila-seca llegia: "a Vila-seca no hi va haver guerra". Ho posava en el sentit que aquí, al poble, no hi van matar a ningú ni va haver-hi canvis radicals però tot i així, sí que hi va haver guerra. Des del meu punt de vista i segons informació i actes que he llegit, a Vila-seca també hi van passar coses greus com per considerar que va sobreviure a la Guerra Civil Espanyola. Només cal destacar el fort impacte que va causar el bombardeig del dia 28 de desembre del 1938, on van morir dotze persones de la vila.

Les entrevistes que he realitzat a supervivents de la guerra, m'han ajudat a respondre les preguntes que em feia al principi de començar aquest projecte. La pregunta que gira entorn el treball és: com va afectar a la població? Puc extraure d'aquest projecte que a Vila-seca la gent vivia tranquil·la, ja que no va ser tan atacada en comparació amb Tarragona. Totes les entrevistes que vaig realitzar em van ser de gran ajuda però l'entrevista que més em va impactar, tot i no haver-la elaborat jo, va ser la de Maria Valentín, la dona que va ser acollida per una parella de vila-secans. A ella li encantava el poble, les festes que organitzaven, tot. Em va fer gràcia el fet que, amb les seves amigues, esperaven tot l'any per celebrar la Festa Major del poble, ja

que avui dia la majoria dels joves anhelem el mateix i em va donar a entendre que l'esperit de Vila-seca segueix present. L'entrevista a Maria Pineda Ballvè em va impressionar per la seva facilitat a l'hora de recordar, semblava que ho estigués tornant a viure mentre m'ho explicava. També em va sorprendre que, tot i que hi haguessin diferents bàndols polítics, a l'hora d'actuar, com eren veïns, s'ajudaven entre ells.

Tota la informació que he trobat sobre aquest tema i que he aplicat al meu treball l'he localitzada en llibres que he agafat de la Biblioteca de Vila-seca i de la Biblioteca de Tarragona. Trobar informació sobre la Guerra Civil en general ha estat una feina fàcil, ja que hi ha molts llibres que hi parlen i és un tema molt ampli però la feina difícil ha estat trobar informació concreta sobre la Guerra Civil a Vila-seca per l'escassa documentació que existeix sobre aquests fets i trobar persones que encara fossin vives i que van viure aquest període exclusivament a Vila-seca. Tot i així, amb l'ajuda d'uns quants llibres de la història del poble on es parlava sobre el tema he pogut ubicar-me i endinsar-me dins l'època. A més, amb l'ajuda dels testimonis dels entrevistats, les entrevistes digitals i la informació que em va facilitar Pedro Otiña, historiador, la tasca va ser una mica més fàcil.

Gràcies a la memòria dels vila-secats supervivents de la guerra he pogut respondre moltes preguntes que em feia sobre la situació del poble. Preguntes sobre: ¿Com era la vida a la vila per a les dones quan els homes van marxar a la guerra? Han quedat explicades a més de nous testimonis. ¿A més dels bombardejos, es van viure una altra sèrie d'atacs que van afectar la població? I sobretot el sentiment que els produïen aquests fets a la seva vida. Sentíeu que Vila-seca era insegura?. Però he de destacar que abans de començar el treball em proposava trobar algú que coneixes alguna història diferent sobre la guerra i no ho he aconseguit. No he trobat ningú que m'expliqués algun altre fet, potser serà perquè no va passar res més significatiu.

Volia agrair les persones que em van facilitar informació com l'historiador Pedro Otiña, la Biblioteca de Vila-seca que em va ajudar a contactar amb persones que van viure aquesta etapa al poble i les persones que vaig entrevistar: Mercè Cavallé, Josepa Morell i Salvador Martí, Maria Pineda Ballvè Torrademè, Josep Ramon Morell Palau i Rosa Clavé Gené, que em van obrir les portes de la seva casa i van compartir els seus testimonis.

Webgrafia

<http://www.tarragona.cat/patrimoni/fons-documentals/arxiu-municipal-tarragona/difusio/dades-historiques-de-la-ciutat/bombardejos-i-refugis-1937-1939/bombardejos-i-refugis>

<http://www.tarragona.cat/patrimoni/fons-documentals/arxiu-municipal-tarragona/difusio/victimes-repressio/victimes-de-la-repressio-revolucionaria-i-republicana-23-de-juliol-de-1936-a-22-de-gener-de-1937>

<http://www20.gencat.cat/portal/site/memorialdemocratic/menuitem.34ba9e98ca3f16457839a410b0c0e1a0/?vgnnextoid=939370b144ec5310VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD&vgnnextchannel=939370b144ec5310VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD&vgnnextfmt=default>

<http://www.tarragona.cat/patrimoni/fons-documentals/arxiu-municipal-tarragona/difusio/exposicions/dades-historiques-de-la-ciutat/bombardejos-i-refugis-1937-1939/refugis-antiaeris>

<http://www.sapiens.cat/ca/notices/2013/03/l-objectiu-dels-bombardejos-la-poblacio-3274.php>

<http://es.slideshare.net/Aita99/la-sociedad-durante-la-guerra-civil-espaola>

<http://rayosycentellas.net/querracivil/?cat=5>

<http://www.tarragona.cat/patrimoni/fons-documentals/arxiu-municipal-tarragona/difusio/exposicions>

<http://www.324.cat/especials/querracivil/>

<http://www.324.cat/noticia/2276294/ociicultura/El-documental-de-Robert-Capa-sobre-lexode-de-la-Guerra-Civil-es-preestrena-avui-a-Tarragona>

<http://www.diarideguerra.com/lefemeride-de-la-setmana.html>

http://memorialdemocratic.gencat.cat/ca/catalunya_bombardejada/2_bombardejos_per_teritoris/

http://www.bibliotecavila-seca.cat/index.php?option=com_content&task=view&id=357&Itemid=442&Itemid=442

[http://www.tiempodehoy.com/espana/75-anos-de-la-guerra-civil-fotos-y-documentos-ineditos/\(imagen\)/53802/franco-en-el-frente#centerColumn](http://www.tiempodehoy.com/espana/75-anos-de-la-guerra-civil-fotos-y-documentos-ineditos/(imagen)/53802/franco-en-el-frente#centerColumn)

<http://www.elpais.com/especial/aniversario-subelevacion-militar/guerra-civil-espana.html>

<https://www.youtube.com/watch?v=Nekb8fGPJDc>

<http://www.abc.es/20120413/espana/abci-bandera-republicana-colores-201204122103.html>

http://es.wikipedia.org/wiki/Bandera_de_la_Segunda_Rep%C3%ABlica_Espa%C3%B1ola

<https://www.youtube.com/watch?v=VR1RYF1mtqY>

<https://www.youtube.com/watch?v=v6iEy4D50KA>

[http://es.wikipedia.org/wiki/Proclamaci%C3%B3n del Estado Catal%C3%A1n en octubre de 1934](http://es.wikipedia.org/wiki/Proclamaci%C3%B3n_del_Estado_Catal%C3%A1n_en_octubre_de_1934)

<http://www.buxaweb.com/historia/temes/escat/segonarepublica-cat.htm>

https://www.youtube.com/results?search_query=segona+republica+catalana

<http://www.catradio.cat/audio/600466/399---Els-refugis-de-la-Guerra-Civil>

<http://www.tv3.cat/videos/766979/Els-refugis-de-la-Guerra-Civil>

[http://ca.wikipedia.org/wiki/Refugis antiaeris de la Guerra Civil a Barcelona](http://ca.wikipedia.org/wiki/Refugis_antiaeris_de_la_Guerra_Civil_a_Barcelona)

<http://www.guerracivil1936.galeon.com/ofcataluna.htm>

[http://blocs.gencat.cat/blocs/AppPHP/bibliotecapublicalleida/2011/08/17/nove tats sobre la guerra civil espanyola a la biblioteca/](http://blocs.gencat.cat/blocs/AppPHP/bibliotecapublicalleida/2011/08/17/nove_tats_sobre_la_ guerra_civil_espanyola_a_la_biblioteca/)

<https://www.google.com/maps/d/viewer?ll=41.483867,1.13812&iwloc=0004f41ed1b255a92cdc5&msa=0&spn=0.003279,0.004823&mid=zFjkPE6WNml0.kNGqi0NkdsII>

<http://www.artehistoria.jcyl.es/v2/contextos/7229.htm>

http://www.bibliotecavila-seca.cat/index.php?option=com_content&task=view&id=357&Itemid=442&Itemid=442

<http://www.tarragona.cat/patrimoni/fons-documentals/arxiu-municipal-tarragona/difusio/dades-historiques-de-la-ciutat/assistencia-social-i-hospitalaria-a-tarragona-durant-la-guerra-civil>

<http://nuestrascharlasnocturnas.com/2009/08/29/la-nina-de-la-guerra-que-sobrevivio-para-contarlo-reportaje/>

Bibliografia

- *Guerra Civil a les comarques tarragonines (1936-1938)* per Jordi Piqué Padró y Josep Sánchez Cervelló
- *Contra l'oblit. Els Refugis antiaeris poble a poble* per Judit Pujadó i Puigdomènech
- *El asedio Aéreo de Tarragona 1937-1939* per Francisco J. González Huix
- Vila-seca de Josep Morell i Pineda Vaquer
- *La crisi de la rereguarda* per Jordi Piqué i Padró
- *Quan la mort venia del cel. Memòria dels bombardejos sobre Tarragona (1937-1939)*
- *Història de Vila-seca. 2a edició.* Per Josep Morell i Torrademè
- *Pàgines de la Història de Vila-seca de Solcina* per Josep Morell i Torrademè
- *La guerra civil a la comarca del Tarragonès* per Montserrat Duch Plana, Jordi Piqué Padró i Joan Serrallonga i Urquidi
- *El puerto y la mar de Tarragona durante la guerra civil 1936-1939* per Francisco J. González Huix
- *Memorias* per Anton Ribera
- *Història de Vila-seca* per *Ajuntament de Vila-seca*
- *"Crònica sobre la imatge de la Mare de Déu de la Pineda"* per Ramon Farriol

Annexos

Supervivents de la Guerra Civil Espanyola a Vila-seca

Entrevista a Maria Pineda Ballvé Torredemé

Maria Pineda Ballvé Torredemé és una senyora de noranta anys que ha viscut tota la seva vida a Vila-seca.

Malgrat la seva edat, la memòria d'aquesta supervivent em va deixar bocabadada. Era capaç de respondre a qualsevol pregunta que estigués disposada a fer-li i m'explicava relats de cadascuna de les experiències viscudes durant la Guerra Civil al poble.

Després d'haver-me informat sobre alguns trets sobre el que va viure, gràcies a la seva neboda, Anna Cardona Morell, vaig saber que davant de la seva casa actual, va caure una de les dues bombes que van ensorrar els carrers de Vila-seca.

L'entrevista va començar amb una breu introducció sobre el que havia llegit i informat i li vaig preguntar com va viure el moment del bombardeig.

Era a finals de desembre, en concret el 28 de desembre de 1938, Maria Pineda anava amb una amiga seva, que era més gran que ella, i li va dir: "mira, jo vaig al refugi" i aquesta li va respondre "jo també, que em fa por tornar a casa sola, està molt fosc pels carrers". En arribar al refugi van caure les bombes on van quedar dues cases ensorrades sobre d'un home que s'havia quedat atrapat sota les cunyes. Va haver-hi molta gent ferida, fins i tot va morir un noi de dotze o tretze anys i la seva mare, de mal ferida, va morir dies després. També hi va haver més gent ensorrada que va sobreviure.

Arrel d'aquests relats, al mencionar-me que va estar al refugi quan aquesta desgràcia va succeir, li vaig preguntar com era el refugi, la seva infraestructura i si als refugis acudia molta gent. Em va respondre: "Al refugi hi havia escales, i la boca del refugi era el pou, perquè totes les cases tenien pou. Si hagués arribat a caure la bomba allí haguessin mort més persones. Havia molta gent, venia tot el veïnat. Era un refugi particular, d'una casa, però deixaven entrar a tothom. Encara el tenen".

L'entrevista va anar desenvolupant-se mitjançant els fets que aquesta supervivent m'explicava. A l'hora de preguntar-li com era viure a Vila-seca amb la por, la inseguretat, saber que en qualsevol moment podrien tornar a caure bombes. Em va respondre que durant tota la guerra havien sentit els avions i les sirenes d'emergència però que al poble mai havia caigut una bomba, excepte aquell dia. També recordava que hi havia una torre on tocaven una campana per a que la gent s'amagués. Durant la guerra la gent de Vila-seca van marxar cap al camp, "se'n van anar allà perquè deien que no era tan perillós com el poble i va haver-hi molta gent que no es va poder moure perquè no tenia cap lloc on anar. Això però va durar molt poc perquè, el 15 de gener del 1939 van passar els nacionals i ja no van tirar més bombes aquí. Ja es van fer càrrec del poble".

Després, li vaig preguntar sobre el terrible episodi que va ser quan van cremar l'església del municipi de Vila-seca. Aquesta em relata que el 1936, quan va començar la guerra, el dia 23 o 24 de juliol van cremar l'església. Recorda que dins va quedar completament destrossada ja que van treure totes les coses i van cremar tots els sants, els altars, les cadires... però que l'edifici va quedar bé. Tot i així, no van quedar satisfets perquè dies després van cremar "l'esglesieta", com ella diu, situada al costat de l'església, és a dir, la van cremar en dues etapes. Apart d'això diu: "No van agafar a ningú, agafaven los homes que eren de l'altre bàndol, diríem, els que anaven a missa i aquells (rojos), els soldats de la internacional i van agafar un home sol, molt jove, el van tenir tancat i aleshores aquell home va desaparèixer. "

Com va afectar la manca d'homes a Vila-seca? Com era la vida laboral sense la mà masculina? De què treballaven les dones? Aquestes són les preguntes que li vaig fer a Maria Pineda, i em va contestar: "Per anar a la mili, demanaven les quintes, alguns eren de disset anys. Van morir molts del poble a la guerra." Recalca, que va morir una colla de gent del poble a la guerra, no al municipi. En quant a la vida al poble sense els homes: "Les dones anaven amb els homes que quedaven al camp, i a cosir. Jo era molt jove i quan convenia anava a plegar avellanes o sinó a les tardes anava a cosir amb les "xiques", que tenien divuit o vint anys, no n'hi havia res més que això, no hi havia lloc on treballar".

A tall de conclusió durant l'entrevista, li vaig preguntar si se'n recordava de més fets que van passar a Vila-seca durant la Guerra Civil Espanyola, a banda dels bombardejos. Rotundament em va respondre: "Sí". I va començar a narrar: " Un dia, van venir a buscar al farmacèutic a la plaça de les Voltes, van agafar al senyor i el van lligar a un pilar. Van començar a llençar des de dalt llibres, sants, etc. Van fer foc i van cremar el que van voler, van agafar al senyor i el van prendre amb el cotxe. La gent del poble el donava per mort però quan va ser a les quatre carreteres el van deixar anar, li van dir "baixi i torni cap a casa". També li vaig preguntar si se'n recordava del Comitè Antifeixista del municipi. Em va dir que no estava segura si van ser ells, potser sí: "Va haver-hi uns homes que eren nacionals però que van ser molt bona gent. Van salvar moltes persones i moltes coses, com per exemple quan venien de fora a buscar matalassos i cèntims i anaven per les cases de la gent més rica i deien que els hi donessin diners. Va haver-hi tres o quatre del poble, també del seu bàndol, però té molt de mèrit que es bellugessin perquè van salvar moltes coses de l'església, la custòdia, el mes maco de l'església i l'amagaren a l'ajuntament, ja que són d'or, etc. A més, recorda un altre episodi de la guerra que va ser quan els rojos van treure-li els animals a la gent del poble. Narra: " Tothom era pagès i tenia animals. Totes les cases tenien animals per treballar, etc. A l'esplanada del

Castell van manar ficar tots els animals i llavors, van triar els animals que els van agradar més i els van prendre, els més joves, els més macos, els més bons, els van prendre.”

L’entrevista va finalitzar amb la història de l’Ermita de la Pineda, on van intentar agafar la imatge de la Mare de Déu on prèviament vaig fer una entrevista per informar-me sobre aquest fet.

Entrevista a Josep Ramon Morell Palau

Aquesta entrevista es va donar a terme el dia 20 de novembre del 2014. Gràcies a una amiga meva vaig contactar amb un altre supervivent de la guerra, en aquesta ocasió era un home anomenat Josep Ramon Morell Palau. Aquest home ha viscut a Vila-seca tota la seva vida, i des de ben petit ha tingut presents les represàlies durant aquesta època. Aquest pagès vila-secà de tota la vida, tenia cinc o set anys durant el període de guerra, tot i així recorda alguns dels trets més destacats d’aquests anys. D’aquesta entrevista he tret la característica de la pell d’un nen a la guerra, quan anava a l’escola, etc. Josep Ramon estava en companyia de la seva dona Rosa Clavé Gené, qui em va situar una mica en post-guerra, tot i no tractar-la en el meu treball.

L’entrevista començà amb una breu introducció sobre el que tracta el meu treball. Arrel d’aquesta petita explicació, li vaig preguntar el fet més característic durant aquesta etapa a Vila-seca, pels bombardejos. Aquest em va respondre: “a Vila-seca, en concret, al Carrer de Sant Antoni, van caure dues bombes. Hi havia una torre de vigilància a aquest carrer que quan se sentia l’aviació, tocava la campana i la gent s’amagava als refugis.” Ja que en el meu treball parlo sobre els refugis a Vila-seca, en escoltar la paraula “refugi”, li vaig preguntar quines característiques tenien les infraestructures i em va dir: “De refugis n’hi havia a la plaça dels Països Catalans, a la plaça del col·legi, de l’església i al carrer de les Creus, aquests eren públics.

Després estaven els particulars, on al carrer Sant Bernat teníem el nostre”. A més, li vaig preguntar la diferència que hi havia entre un de públic i un privat i em va respondre: “ La diferència és que el particular és més petit i era a les cases” Un tret que tenien els refugis era que en alguns feien dues boques que anaven a parar a carrers paral·lels com a mesura de protecció, per si una bomba queia en una boca del carrer hi hagués una altra sortida.

En quant la pregunta: què en sap sobre el comitè antifeixista a Vila-seca? em va respondre que només se’n recorda d’un fet i perquè li van explicar, sobre el farmacèutic de Vila-seca, agafat i lligat quasi per matar-lo i que un del comitè el va salvar. Tot i que recalca que d’assassinats al poble no n’hi va haver.

Com ell era molt petit quan tot això va passar, hi havia un tema que m’interessava, les escoles. Com era l’escola durant l’època de guerra? Hi havien mesures de seguretat? A aquestes preguntes em va respondre: “Quan sonaven les sirenes sortíem i anàvem cap al refugi, però va haver-hi un temps que no es va fer l’escola, llavors jo vaig anar a l’escola al Castell, ja que els altres estaven tancats durant la guerra per protecció als nens. Durant un període de temps no hi ha haver serveis educatius.” Recalca que només en un temps limitat i segueix: “ Van tornar els col·legi quan van entrar els nacionals, llavors sí. El dia que van venir els nacionals, només recordo que pujaven per la plaça de l’església, sense resistència, i la mare em va portar, jo tenia set anys”

En aquesta part de l’entrevista, intervé la seva dona Rosa. Al preguntar-li com era Vila-seca a la post-guerra i com va quedar després dels atacs em va respondre: “No teníem res, jo me’n recordo quan tenia cinc anys o així i el pare marxava cap al tros al matí. La mare li preparava el cistell amb el menjar, ja que els que treballaven al camp passaven tot el dia allà i menjaven i tot, doncs la mare li ficava el menjar i un tros de pa. El pare agafava el pa i el deixava damunt la taula perquè nosaltres mengéssim. Ja

t'hi pots imaginar la misèria. En quant a Vila-seca, no la van destrossar massa, vull dir, les cases encaren eren al terra quan jo vaig néixer a l'època franquista. Quan vaig néixer, l'únic que es veia a la postguerra era el no tenir res". Intervé Josep Ramon: "Havíem d'anar amb una cartilla de racionament, la cartilla pel pa, pel tabac, etc. Necessitàvem això per menjar". Jo li vaig preguntar qui els proporcionava aquestes cartilles i em van respondre que les proporcionava l'Ajuntament. Segueix narrant Rosa: " Només me'n recordo de la misèria, una misèria que era igual per a tots, ningú tenia res, eren tots iguals. Jo recordo els vestits que em feia la mare a l'hivern, quan arribava l'estiu em tallaven les mànigues i, ¡apa! Ja tenies vestit d'hivern. A l'escola s'havia de parlar en castellà, recordo una mestressa que era filla del mossèn que per anar al lavabo ho teniem que dir tot en castellà, en català no t'ho deixaven dir, no estava permès: "¿Señorita puedo ir al lavabo?"".

A tall de conclusió, Rosa recalca la pobresa i la igualtat que hi havia en quant al no tenir res.

Testimoni de **María Valentín**

Aquesta és una entrevista que es va fer a María Valentín, supervivent de la guerra i acollida a Vila-seca, per la Biblioteca Municipal de Vila-seca l'any 2010. Arrel de la seva entrevista gravada en vídeo, redactaré les seves memòries ja que hi ha informació sobre un dels punts del meu treball, els nens que van adoptar els Vila-secats durant la guerra.

María Valentín, és una senyora que des de petita va viure a Vila-seca. Tot i que va néixer a Madrid. Aquesta, vivia a la capital d'Espanya amb la seva família: pare, mare i germans. Els seus pares

"Foto de la portada de l'entrevista de María Valentín"

eren sastres. Segons narra, la seva situació econòmica era pobre, tot i que diu que mai van passar gana perquè els seus pares eren molt treballadors.

Un dia, vaig anar al metge perquè estava molt prima i aquest li va dir: "Porta-la d'excursió perquè te la cuidin i te l'alimentin". La seva mare en un principi es va negar i va dir: "No, els meus fills es quedaran amb mi".

Els dies van passar i mare de María Valentín, segons ella, molta gent li donava aquesta idea, d'enviar-los amb una altra família perquè els cuidés i la idea era marxar tots, però la mare i el pare tenien molta feina amb el local on cosien i haviende guanyar-se la vida de qualsevol manera. Per això van enviar a Vila-seca a la Maria i als seus germans petits. Aquesta narra que el seu germà gran va decidir quedar-se a Madrid perquè si moria, volia morir allà.

"Per arribar al poble vam haver de passar moltes peripècies perquè passaven els avions per la carretera i ens vam haver d'amagar". Diu.

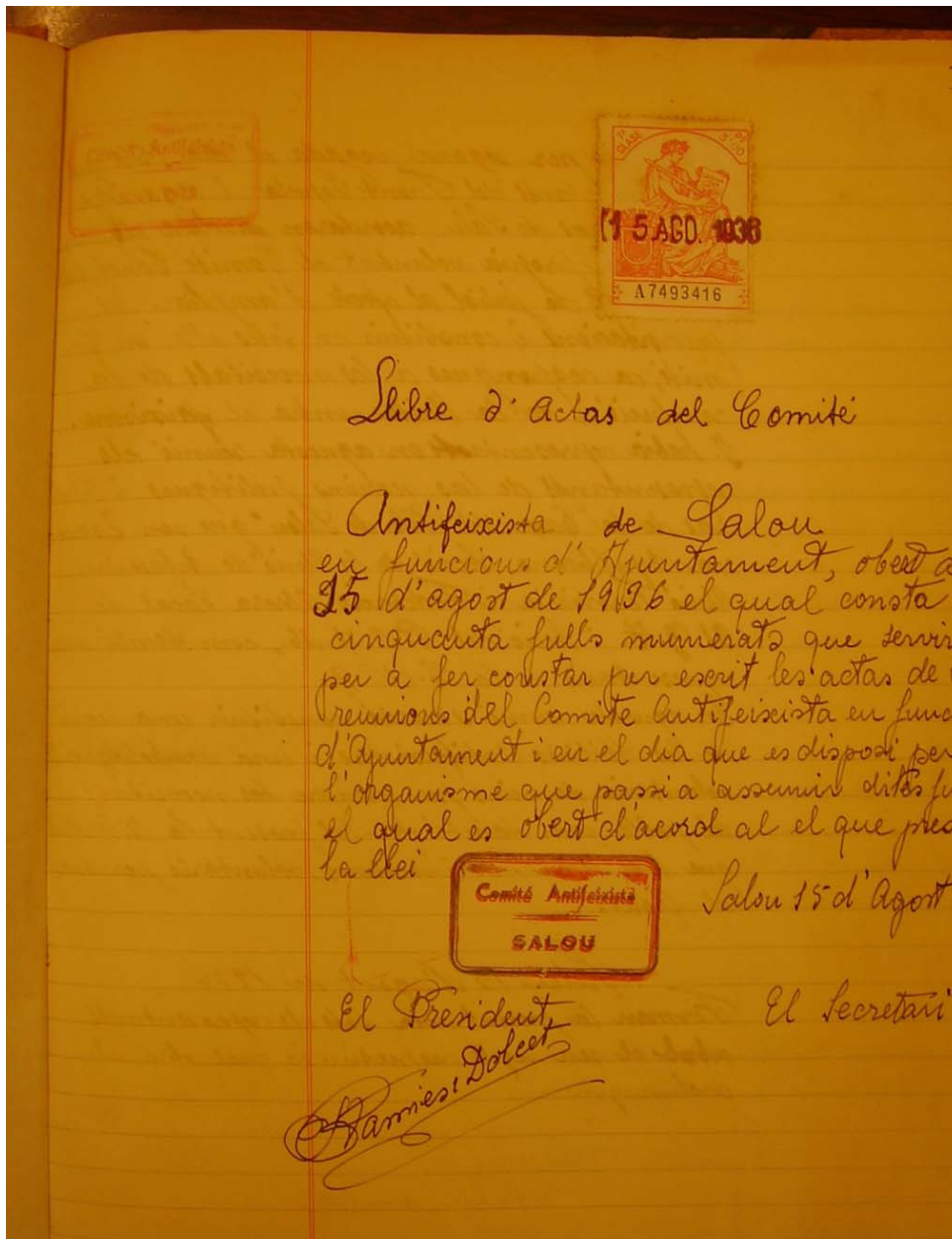
Abans d'arribar al poble, van arribar a Reus, on els van donar d'esmorzar. María diu: "Nosaltres estàvem allà assegudets i clar, els més petits de seguida els van agafar com als meus germans que eren molt macos. La gent venia dient: jo vull aquest, jo vull aquell. I jo, com era més gran no em volia ningú perquè devien pensar aquesta tan gran ja..." Llavors la va escollir una parella que no tenia fills. Segons diu ella, la van tractar com una reina ja que li van comprar de tot, tot el que abans no tenia quan era a Madrid. Es va adaptar molt fàcilment i va aprendre el català a la perfecció. Des de la seva experiència, el canvi va ser radical. "A la canalla li va costar molt adaptar-se perquè volien estar amb ella". Diu que li agradava tant el poble que un dia la gent cridava quan passava l'aviació li van dir: "Mira María, que et toquen les sirenes!" Ella li va dir que la deixés estar, que no aniria al refugi, "si em maten, que em matin aquí", perquè el refugi anava a parar al camp. "El dia que vaig veure les bombes em vaig espantar molt, van tirar dues cases, una de noies que cosien". També narra en l'entrevista l'episodi quan van venir

els nacionals, l'explica així: " Nosaltres un dia érem al refugi quan van passar els nacionals i ens van dir: "Sortiu, sortiu que ja passen els nacionals, ja s'ha acabat la guerra!", però teníem por perquè els moriscos agafaven a les xiquetes. Al final vam sortir i no ens va passar res."

La mare de la María va viatjar des de Madrid fins al poble per veure als seus fills. Va arribar-hi preguntant a la gent del poble i la va trobar. La seva finalitat era que tornés amb ella a la ciutat però Maria narra: "La mare va venir de Madrid aquí preguntant i preguntant. Va fer cap aquí i es clar, un any sense veure'ns i jo que ja feia algo de broma amb l'home que tenia... i aquí estava tan bé que vaig dir jo em quedo aquí. Estava com una reina, sola aquí, tenia el que volia. "Quan s'acabi la guerra aniré, però no a Madrid." Diu. Segueix: "Llavors la mare va agafar als petits i van tornar però ella finalment es va quedar. "M'agradava molt l'ambient del poble i tal com ho feien aquí a l'estiu, d'anar a sopar a la platja de Salou. Amb la mare ens escrivíem, de vegades venia a veurem amb cosines que venien a estiuejar a Salou, però jo cap allà no." Diu.

Com que l'entrevista no només és de la guerra, segueix parlant de com va ser la seva vida a Vila-seca durant tota la seva vida pel que queda d'entrevista.

Fotografies de les actes del Comitè Antifeixista de Salou

"Imatge del llibre d'actes del Comitè Antifeixista de Salou FONT: Arxiu Municipal de Vila-seca. Llibre d'Actes del Comitè Antifeixista de Salou (1936-1937) Cedit per: Pedro Otiña Hermoso"

"Band."

a tot el poble es fa saber:

Proclamada ja la independència municipal de Salou i reunit el Comitè Antifeixista amb funcions d'ajuntament provisional aquest ha quedat constituït de la següent manera:

Presidència i Finances
Andreu Pàmies i Soler

Governació i Justícia
Josep Eberta i Obassal

Tribunal
Anton Alcover Pons

Família i Assistència Social
Natali Rival Barba

Proveïments i Secretaria
Esteve Salto Gosalvi

Els quals assumeixen totes les funcions d'ajuntament.

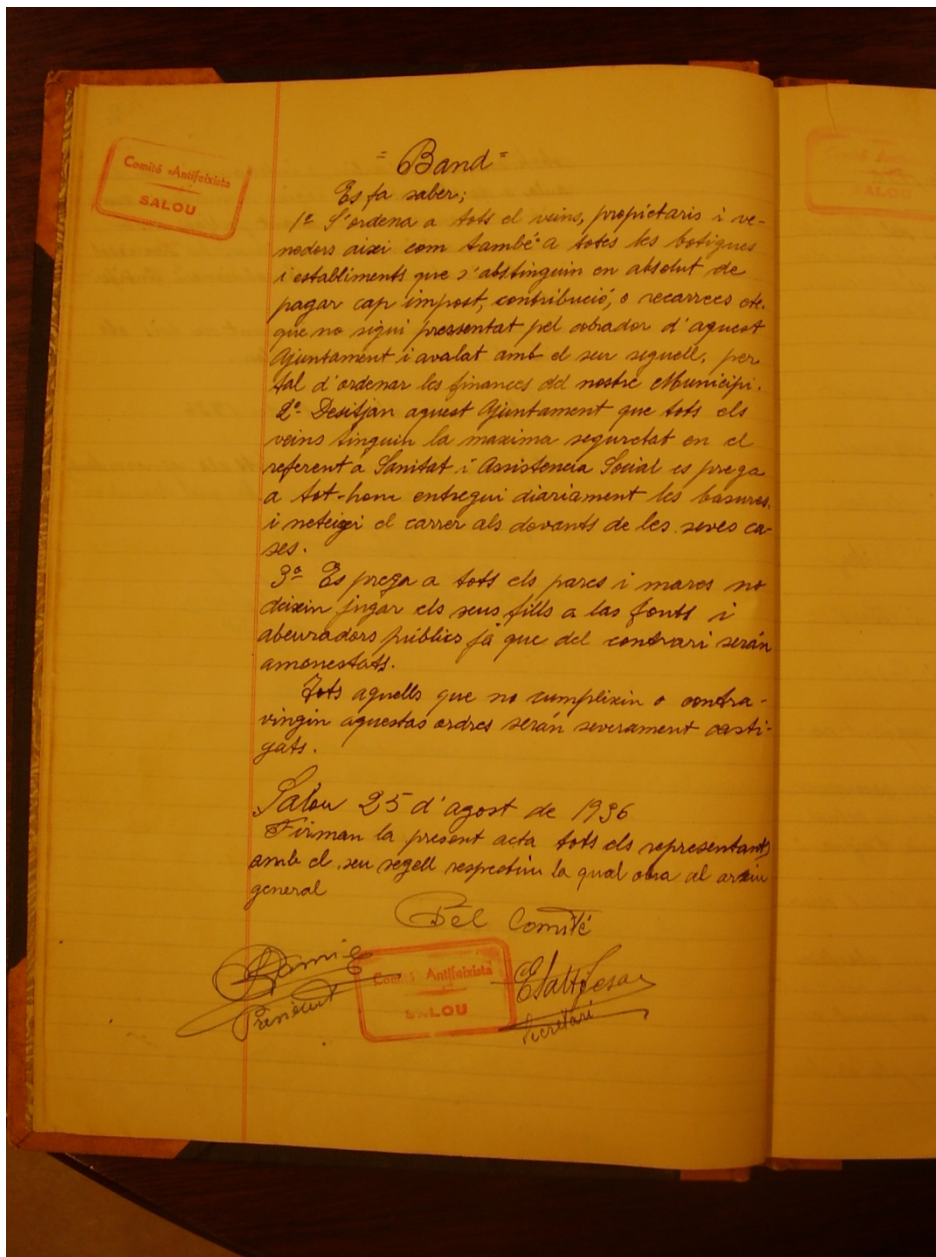
Al mateix temps s'apliquen tots els veïns que fan públic per al seu compliment els següents acords:

1º Que donen nombrats emplecats municipals els següents veïns:

Forns: Sebastià Gombau Ramon
Guarda Municipal: Ramon Ginovart i
Escriu
Basurer i pes Municipal: Salvador
Plasa i Vallvé.

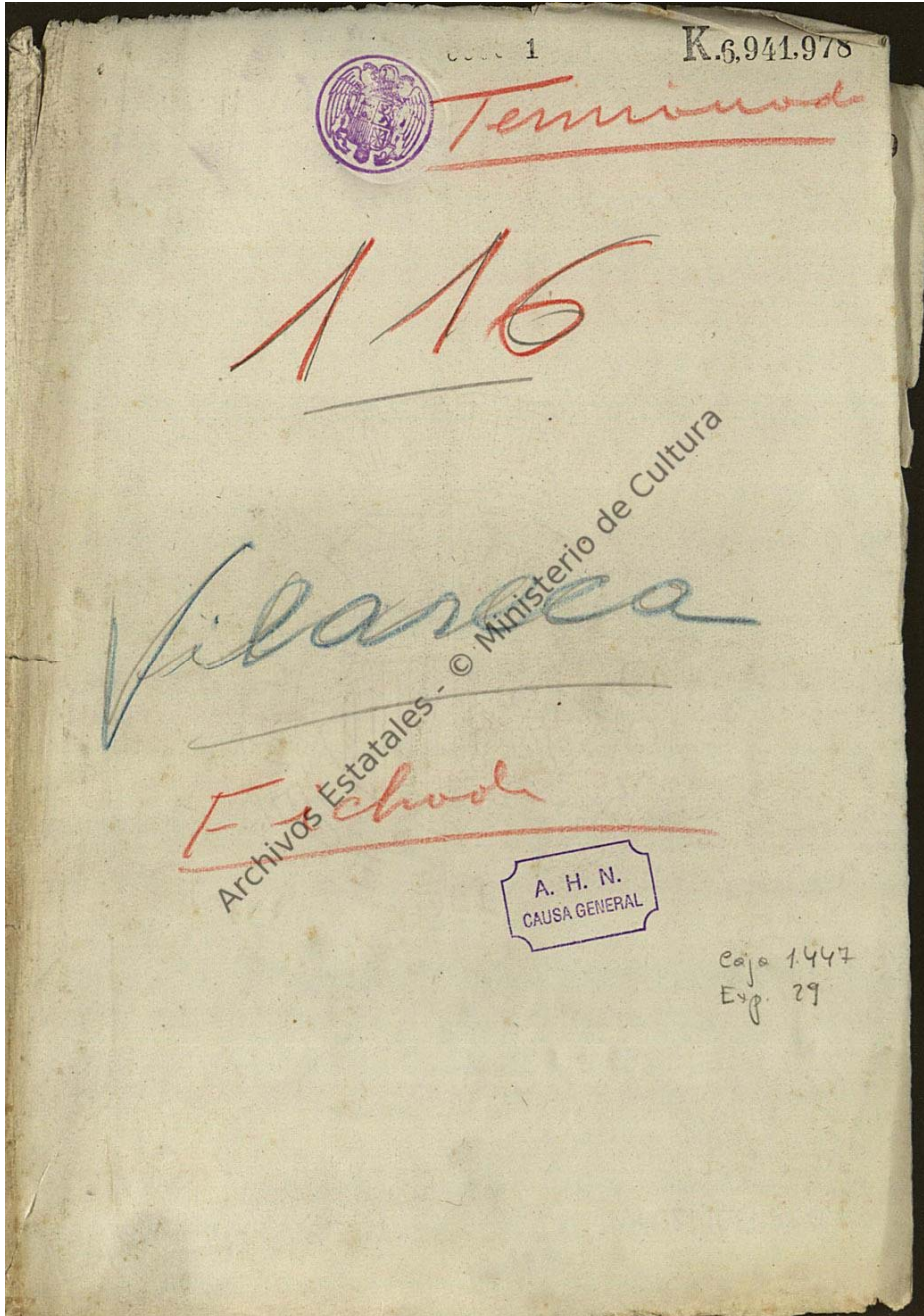
2º Que tots aquells veïns que no complixin els acords del Comitè Municipal Antifeixista amb les funcions d'ajuntament:

"Aquesta imatge mostra els components del Comitè, amb funció d'ajuntament provisional, que es va fixar l'any 1936 a Salou. FONT: Arxiu Municipal de Vila-seca. Llibre d'Actes del Comitè Antifeixista de Salou (1936-1937) Cedit per: Pedro Otiña"

"En aquesta imatge podem veure les accions que va emprendre el Comitè pel que fa a l'economia, la seguretat i la sanitat el dia 25 d'agost del 1936 a Salou. FONT: Arxiu Municipal de Vila-seca. Llibre d'Actes del Comitè Antifeixista de Salou (1936-1937). Cedit per: Pedro Otiña

Causa General de Vila-seca

"Portada de la Causa General de Vila-seca. La CG es va dur a terme a l'any 1940. FONT: Archivo Histórico Nacional. Fiscalía del Tribunal Supremo. Cedit per : Pedro Otiña"

9.058.988
4 2

Ayuntamiento de Vilaseca
Partido judicial de Carragonya

ESTADO NUMERO 1

RELACION de personas residentes en este término municipal, que durante la dominación roja fueron muertas violentamente o desaparecieron y se cree fueran asesinadas

Nombre y apellidos de la víctima	Años de edad	Profesión	Filiación política y cargos públicos que había desempeñado	Fecha de su muerte o desaparición	Si se encuentra su cadáver, en que sitio y clase de heridas que presentaba	¿Se muestra su familia en el momento?	Personas sospechosas de participación en el crimen	
							Sus nombres y apellidos	Si perdiera actual
X Gallo Trigueros, Esteban	32	Labrador	En estar afiliado a partido de políticos algunos eran de significación marxista y el Nacionalista, el resto de empleados como políticos	5 de octubre de 1936	Se lo llevaron del pueblo hacia las 3.30 de la tarde del día y se le asesinaron el sábado que quedó por asesinado	NO	Fue detenido por ser sospechoso de los 35 de la zona; ignorándose los demás nombres	Desconocido
Constante Anglés Jaime	54	Acordista	Curaparrador de Salas	22 de octubre de 1936	Se ignora el sitio, solo se sabe que asesinó en un campo	NO	Fueron militares procedentes de Reus los autores de la casa Urbión de Salas, estuvo detenido como de otros en la cárcel de Reus de la zona y después cuando el momento ignorándose más detalles	Ignorado
X Macip Piqui, José	50	Comercio	Se ignora porque era vecino de Vilaseca, se hallaba como era costumbre en su casa con sus padres, cuando una noche	Entre primeros días del mes de octubre de 1936	Se ignora el sitio, se cree que fue asesinado en un campo	NO	Fueron militares de Reus se lo llevaron a un momento ignorándose sus nombres	Ignorado
X Martínez Jimigale, Juan	50	Empleado del Estado	En haberse afiliado a partido político de izquierdas, miembro de un comité nacionalista, se encontraba en el campo de Salas	Entre primeros días del mes de octubre de 1936	Fue asesinado en un campo fuera del término municipal de Vilaseca	NO	Unos guardias de aquella zona se en el momento del tiro de Salas y se lo llevaron un rato, se ignoran más detalles.	NO

Vilaseca 15 de Noviembre 1940

El Alcalde
[Firma]

[Firma]

A. H. N.
CAUSA GENERAL

"C.G de Vila-seca, 15 de novembre del 1940"

Imatges de l'Església de Vila-seca i de l'Ermita de la Pineda

"Altar de nostra senyora de Pineda a l'església parroquial de Vila-seca entre els anys 1920-1935. FONT: Arxiu Fotogràfic. Centre Excursionista de Catalunya"

"Ermita de la Mare de Déu de la Pineda entre 1920-1935. FONT: Arxiu Fotogràfic. Centre Excursionista de Catalunya"

"Imatge de la Mare de Déu de la Pineda entre 1920-1935. FONT: Arxiu Fotogràfic. Centre Excursionista de Catalunya"